

[Kreutzwald, Dr. Fr. K.]

Sõda.

Wiru wana Lauliku

kenam

Kandle - lugu.

Gesti, sõbradele.

Bibliotheca
universitatis
Dorpatensis

Tartus 1854.

H. Laakmanni kirjadega ja kuluga trükitud.

Bibliotheca
universitatis
Dorpatensis

4003

Sõda.

Sõda peasnud sõudemaie,
Baenu wanter weeremaie,
Suuredtüfid paukumaie,
Lipu-lugud liugumaie.
Ladusfuga laulupoed
Sünnitawad sõa-laulu,
Loowad labingi lugust,
Loowad teise jätku "troostiks,"
Kolmandama küla keelil —
Wana wiisil wilistelles —
"Tütarlastele" tuluksa,
Kõnemuks noorte neidudelle;
Laulawad et kaljud kostwad,
Metsad wastates mürawad,
Laened kuuldes kohisewad,
Tuule tiiwad wihisewad!
Se on õige, Wiru wennad,

[3]

Urju-maal kaswanud kaimud,
Linn a kallid kodanikud,
"Sõbra kirja" sobitajad!
Kasike aga kuku sõa kaetud
Baenu allikast kõrisid,
Westke nokasi nobedast:
Pange ealed elkimaie,
Keeled, kenad, kõlksumaie!

Kii oli wanast Wiru wiisi,
Haritut kombe Urjusä,
Jäädud pruuki Särwa wainul,
Lääne laial lagedail:
Waimuštatud laulu wennad
Tõtsid teisi sütitama,
Kõheltajaid kiirustama,
Kartlikusi karastama,
Urja südant toetama,
Kutraid meeli jahutama,
Niida kostsid laulu ealed,
Elisid kandle keeled
Parema pääwade paistel,
Kõnemsama aegade rüpes;
Kostsid pikil pidupäiwil,
Kui weel kenal õhtu wilul,

Widewiku wiitwitufel
 Noorem rahwas küla tiigel
 Tule kutsel kobo tõtas:
 Laulikuida kuulamaie,
 Lugusida luulemaie.
 Niida peeti Gestic pruuki,
 Wanast üleswõetud wiisi,
 Kui ma noorelt kodu kaswin,
 Isa due peal õitfesiin,
 Kui ma eidefese kaisus
 Muiste jutusi imesin,
 Muiste lugusi märkasin.

Aastad lentsid, aastad jõudsid
 Tuule tuhingil edasi,
 Kewade kadus suwele,
 Suwe ilu sügiselle:
 Laulikute suud said sulgu,
 Kandle elin rauges waitu.
 Noorus' murmed närtfitelles,
 Nõemu rünnad karsatelles
 Taltwe külma tarretasid. —
 Paulik wana, widusfilma,
 Nõemu rinnalta wõerdunud,
 Glab kaugel Wiru rannast,

Lagapool Laara tammikut,
 Pihkwa piire palistufel.
 Senna tungis õnne tunnil,
 Wennad, teie koogamine!
 Kuulin heli tõusemaie,
 Kõla kaugelt kostamaie;
 Mis kui kewadine käsku,
 Suwefundja ärkaw sõnum,
 Põesastikust enne koitu,
 Nõgastikust pärast päawa,
 Teretelles kuulme kaudo
 Südant hakas sulatama.

Mine, Eio, tütar nopri,
 Karga, marjoke, lambrisfe,
 Rutta hüpeldes kirstule:
 Too mulle kandel kirstu kapist,
 Eõnasõudew kardakeelik,
 Et ma wilul õhtu õlmal,
 Ghawalge helendusel
 Paulu puhun lendamaie,
 Seutud sõnu sõudemaie!
 Et ma laulu fergel tiival
 Terwisid saan saatemaie:
 Arjus autud kågudelle,
 Gesti laulu-poegadelle.

Pange tõrvitub põlema,
 Tunglad kõrgel? kuumendama,
 Tule walguš tõstab laulu,
 Kire kõrgendab kõlksusi!
 Siis ma laulan sõa sõitu,
 Laulan waenu rändamista,
 Kurja rõõwli riisumisi;
 Laulan kuidas Turgilane
 Rahu tulnud rikumaie,
 Onne põlwe pillutama;
 Ilmutan kui Inglis wargad,
 Pikal küüsil põletajad
 Meie kallid kauba laewu,
 Merel sõudwaid soola laewu,
 Kribu-trabu killa paata
 Warga wiisil riisusiwad,
 Rauda käpil rõõwisiwad;
 Laulan kuidas kaitsemata,
 Warjamata linnakesed
 Põrgu koerte tuletunglad
 Sütitanud põlemaie;
 Pajatan kui Prantsus, kehwa,
 Warga kannupoisiks kargas,
 Lootes: kui hunt murrab hobu,
 Karu kisub warskafese —

Jääb ehk kabi, küllekonti,
 Rahatük, wai sabaotsa
 Mulle hamba puretamaks,
 Põualuie lõugutamaks.

Ülekohus tõstis tüli,
 Puhus waenu põlemaie,
 Ahnus astus abimeheks,
 Kehwus kiirelt kannupoisiks.
 Reedap kolme põrgu poega,
 Saadanlaste feltsilased
 Meie rahu raiskasiwad,
 Onne päiwi pillutasid;
 Mis ju poolteist aastasada —
 Kue põlwe mälestusel —
 Wene kotta tiirwa warjus
 Gesti rahwal osaks olnud.

Wana põlwe piiredelle,
 Muiste aea radadelle,
 Sunnin silmad sihtimaie, in
 Silmaterad tungimaie:
 Kas ehk kuskil hõlpsamada,
 Paremada põlwekeste
 Gesti rajal enne õitsend,

Kui nüüd võimsa kabe pädga
 Wene kotta tiiva warjus?
 Armu hoolet kaitseb kottas
 Meid, kui kana poeotefi,
 Et ei wihm, ei tuule wihu,
 Rahesadu meid ei riku,
 Suur ja wahwa Keiser walwab
 Isa filmil ööd ja pääwad
 Riigi alamate üle.
 Soe ja pehme kotta pesa
 Warjab meid kui linnu poegi
 Kurja kimbutuste wasto.
 Ümberkaudne sõa kärin,
 Püüsi parin, tüüsi mürin
 Meid ei pease piinamaie,
 Meie muru muljumaie.
 Kottal nok ja küüned raudsed,
 Tiüwanufad terakfesta:
 Misga rööwel: lindu rabab
 Warga kassi kriimustelleb,
 Kui nad laia laente langult
 Ligemalle usaldakfid.
 Senni kui ta merekalbalt
 Kurja rööwel: lindu rabab,
 Katab pesas pehme kaisu

Smalitu eldufega
 Lapsotese karja linni:
 Et ei pease Turgi karu,
 Inglis löwi, Prantsus hunti
 Meile wiga tegemaie.
 Soe ja pehme kotta pesa
 Warjab meid kui linnu poegi
 Tungja rööwli kuste wasto,
 Et ei löwi ega karu,
 Ega metsa kriimufene
 Meile tohi liiga teha.
 Mis wiga Wirus elada,
 Alutaga asutada,
 Läänes lusti pidada?
 Soe ja pehme kotta pesa
 Warjab meid kui linnu poegi.
 Enne Wene walitsusta,
 Kange kotta kaitsemista
 Põlnud Gesti wanal põlwel
 Muud kui pika piinamisi,
 Waga were walamisi:
 Sõda oli ala sõitamas,
 Mõega tera tapemas,
 Katt aga kuri furnamas,
 Nälja küüned näpistamas,

Waenu käpad kagistamas;
 Seadus folk ja segane,
 Kohus kuku omane.
 Langetame kätte alla
 Snnnetuma Gesti rahwa
 Wanapõlwe pääwa kaju!
 Kus ehk rumal endist kiidab,
 Wana õnnelikuks arwab:
 Siis wõid, sõber, seletelles
 Sellepoolest otsust anda —
 Kuida asi tõeste käinud,
 Enne kui meil Wene woli
 Rahu kättit walmistanud,
 Snnne pesa ehitatud.

Kesse kõnnib mööda kalju,
 Tallab teeda uhkel sammul?
 Kellel raudakübar pääsfa,
 Mõeka, pika, pannalwõõsfa,
 Kilpi õlal, oda käessa,
 Umbu, kõwer, kaendelassa?
 Turis kõnnib mööda kalju,
 Tallab teeda uhkel sammul,
 Lemal raudakübar pääsfa,
 Mõeka, pika, pannalwõõsfa,
 Kilpi õlal, oda käessa,

Umbu, kõwer, kaendelassa:
 Turis, wana waenujumal,
 Muistne sõa figitaja, —
 Keda wana jutu jälgil,
 Laulu jubil tunnistame.

Kes sind, paha ööde poega,
 Kurja kängem kaswanditu!
 Metsa pakust meelitanud,
 Puie peidust wälja petnud?
 Kes sind pika wangi põlwe
 Ahelattest awandanud?
 Kes sind, põrgu päris selli,
 Kammitsast on lahti peasnud?

Turis mõistis, kostis wasto,
 Turis targaste kõneles:
 „Turgilane, wanast tutaw,
 Kurjem ristirahwa kuusja,
 Werahnem wennikene
 Lõhkus wangi torni uksed,
 Waristas raudsed wärawad,
 Murdis kalju müürid maha,
 Awandas mind ahelattest,
 Peastis jalga kammitsasta,
 Sarwe kindla kütke küllest;
 Turk mind tingis tapemaie,

Mõrtsukana mõllamaie,
 Sundis õnne puistamaie,
 Rahu aega raiskamaie.
 Inglis kiil tuli kihutajaks,
 Prantsus parmu paarimeheks!
 Hullu-pillil pidin waene
 Sõda kára sünnitama." —

Kuule, sõber, waenusundja,
 Lugew sõda sünnitaja!
 Kuule lauliku kõneci,
 Wõta wäeti palweid wasta:
 Põõra küüned peastja külge,
 Sõrad sõbrakese wasta,
 Sarwed feltfilaste poole;
 Wõta Turgi tuttist kinni
 Lõõ sa lahtipeastja pähä,
 Kutsujalle kulmu peale!
 Kägista siis kiili-poega,
 Puista parmu pilla-palla:
 Et neil kolmel werekoeral
 Sõda mõted meelest kauwad;
 Et neil selja salwimine,
 Ainat külle audumine
 Kümme aastad aega wiidab.
 Süda õõ oli sünnitanud

Praego pajatatut lugu
 Laulikul unenäuksa
 Waimusilma wärawille.
 Koit weel katis kaugelt maada,
 Rahu wiibis kaste rüppes.
 Murul weike rünka ümber,
 Põefastiku warjul peidus,
 Puhkasiwad sõapoead,
 Karastatud Wene wennad.
 Birna pandud sõa wemblad,
 Tapelikud terariistad
 Ühwardasid koiduwalgel
 Pealekipujalle surma.
 Koit weel katis kaugelt maada,
 Rahu wiibis kaste rüppes:
 Surm aga sala luurimas,
 Rusk ta saaki pidi saama?
 Päike tõusis paistemaie,
 Walgus wälja wilkumaie;
 Punetelles päikene
 Weeres üle koidu wiiru:
 Palwes tõstsid sõa-poead,
 Silmad üles Isa poole!
 Siis aga sõtta marssimaie,
 Surma rada sõitemaie.

Päike kerkib kõrgemalle,
 Kõrge udu kuu maha.
 Taplus sütib tuliselta
 Waenuwihal põlemaie;
 Kiu kärin kargatelles
 Tuigub ühest sõrwest teise,
 Kui üks laia mere laene,
 Ahwardelles äätsa pilwe,
 Raskest rõhuw rahesadu;
 Prantsatelles püüsi paugud,
 Suuretüki suits ja mürin:
 Ei saa ial ehmatama
 Karastatud Wene wäge.
 Palaw päikese tera
 Kerkind keskehommikulle.
 Surma wari katab wälja,
 Leina kaju lagedaida;
 Muru kirju lillewaipa.
 Rahwatelleb koolja karwa.
 Tõmmu wereoja tõuseb
 Tapluse jälgil jõeksa,
 Jõgi paisub järwekeseks.
 Ehk kül wõni Wene wenda
 Surma süngi suigunesa,
 Siiski tungib wahwa seltsi

Wõidu wäljal kargemalle,
 Kii kui sügisefed tuuled,
 Raskest marud mere laentel
 Paata puistwad, laewu murd-
 wad
 Kaldal tamme kõigutawad,
 Puie ladwist lehti puistwad,
 Raagu maha raputawad:
 Kõnda murdwad Wene mõegad,
 Waristawad Wene odad
 Turgilaste päida maha.
 Wene pihud pigistawad
 Turgi werda woolamaie.
 Kas sa nägid niitejaida
 Kõrge aasu heina kallal,
 Kui nad — wilat'd wilistelles —
 Laia kaareid keeritasid?
 Kõnda wahwad Wene wennad,
 Karastatud sõa poead
 Niitsid Turgi nurjatumaid,
 Lagedalle langutelles,
 Kaare kaupja kaarnatelle.
 Seal neid suigus sadandelle,
 Kauges roogu tuhandelle
 Musta mere ranna ääre,

Donau jõe kallastelle.
 Wirna kaupa wõidu-wäljal
 Seisid Turgilaste surnud;
 Sealt said mauku metsalised,
 Käti kõrwe külalised.
 Kellel mehel kiired kannud,
 Wirgud warbad, kerged tiivad:
 Se aga pistis putkamaie,
 Tuule kiirul tuiskamaie,
 Rutas metsa rägästiku
 Warju urgast otfimaie,
 Redupaika pärimaie.
 Nii kui kindel kalda kalju
 Laente tungi wästo seisab,
 Nõnda wahwa Wene wägi
 Seisab sõas wankumata,
 Waenu wäljal liikumata.
 Suhtus möllaw mäsamine
 Jõe wai järwe ligidalle:
 Sealap tungis Turgilasi
 Karja kaupa wete aeti,
 Laia laentesse sunniti;
 Kes ei wõinud paku peasta,
 Suigus laia laente sängi.
 Kallas toeksa jalakannal

Seisab wahwa Wene wägi
 Sõa kätas wankumata,
 Wõidu wäljal liikumata.
 Oh kül mõni wahwa wenda
 Surma sängi suigunesa:
 Mis sest wiga? sõamehed
 Sõitwad siiski wõiduwäljal
 Were teeda kaugemalle.
 Päike jõuab weero poole,
 Seisab langul õhtu rinnal.
 Sõakära jäänud soigu,
 Waike werewalamine;
 Meie wahwad Wene wennad
 Lähwad laagri putkamaie.
 Kuhu, küsid wennikene,
 Kuhu Turgilaste sõbrad,
 Kuulsad abimehed jäiwad,
 Keda suure kilinaga
 Waenu teele walmistati,
 Sõateele saadetie?
 Sõbrad ellitawad nahka,
 Prantsus kardab Wene parki,
 Mis ta Moskus korra maitsend.
 Inglis lind ei raatfi sulgi,
 Kirjut kuube kaldal' tua.

Sõbrad sõudwad mere laentel,
 Kannakaldast hästi kaugel:
 Kuhu püssi pauk ei pease,
 Suuretüki kuul ei lenna.
 Waata nende wahwa tegu,
 Mehe tööd, mis merel tehti:
 Kauba laewu rõõwitakse,
 Wõera oma warastakse,
 Warjamata weiked linnad
 Rikutakse rõõwli kombel,
 Põletakse põrgu wiisil;
 Ke'l ei süüd, neid kimbutakse,
 Wagad kandwad waenu piina.
 Warjamata linnakesed,
 Wäetid kauba laewakesed,
 Mis ei jaksu wasta panna:
 Näawad abimeeste wahwust!
 Kuhu püssi kuul ei kanna,
 Suuretüki laeng ei lenna,
 Pommi walus mats ei pease:
 Senna Prantsus paika wõtnud,
 Inglis rõõwel pestanud.
 Sealtap kuri riisub paadid,
 Riisub meie kaubalaewad,
 Wõtab wara margaküünil.

Kus ta oma jalakanda
 Kalda lähämalle kannab:
 Seal ta leiab warga palka,
 Warga palka, rõõwli malka.
 Kodaniku sõbra firjad
 Kolmford juba kuulutanud:
 Kuida wahwad Wene wennad
 Turgilasi wirutanud,
 Inglis rõõwli selga sugend!
 Lihawete laupäawal
 Said Odesa linna alta
 Inglis luige, Prantsus parti
 Segalohwi kõetud saunas
 Wene wihtu maitsemaie.
 Külay kodaniku raamat
 Pikemalt saab pajatama:
 Kuida Soomelased sauna
 Kõtnud Inglis kelmidelle,
 Kuida wõeraid Soome saunas
 Wiheldati, wirutati,
 Triigiti ja tasutati,
 Kuis neil selga firutati,
 Pihawoolmeid pigistati.
 Biru poeg, mul ella wenda,
 Sõber, armas, Urju rajal!

Kes te' sugult ühest lännuft
 Soomelastega figinud :
 Kütke kiireft Wiru saunad,
 Urju keriksed kuumaksa,
 Pange wihad audumaie,
 Wemblad walmis wetimaie,
 Soad soola seisamaie;
 Et kui Inglis, mere lindu,
 Prantsus, kehwa pardifene,
 Kanda tõstab kalda peale,
 Warwast Wirumaa murule :
 Nemad kobe lõhna leidwad,
 Urju sauna maitsta saawad,
 Audund Wiru wihtasida,
 Wetind Urju wembelaida,
 Leutud Lääne woostasida!
 Nii kui kaugeft metsa kohin,
 Tuule wogu wingumine
 Kostab muiste aea kaisust,
 Kalewide kalmu rajalt
 Lume sõnum minu kõrwa :
 Kuida enne Gesti poad
 Wahwuses ka mehed oluud.
 Mitmed kõrged kalmukünkad,
 Warjul muru waiba alla,

Lunnistawad tõtelikult
 Gesti wahwuse jälgesi.
 Uga, poeg! ka meie päiwil
 Leita wahwas Wene wäes
 Mitu Wirust wõsund meesta,
 Järwast juurdund mehe poega,
 Läänest, Urjust, Mutagant
 Sõameheks saanud poisfi:
 Kellel auri ft wahwas rinnas,
 Mehina meel julges südames.
 Sellepärast laulit, sõber,
 „Sõa aeal troosti-tooja!“
 Ürge pange pahanduseks,
 Ega wõtte wihastuseks :
 Kui me' kartust, kohkumista,
 Ghmatuse kahwatusta —
 Kuida laulus luisatakse —
 Kindla Gestirahwa kohta:
 Tõeks ei tohi armata.
 Kaugeft kuuluw sõa kära,
 Suuretüki paukumine
 Wõib ehk Wirus mana naifi,
 Urjus argu piigasida,
 Läänes wäetid lapsutefi,
 Järwas leski leinajaida

Mõnekorra hirmutada,
 Kartusel ehk kahwatada:
 Meie mehed neid ei kardad!
 Suur ja wahwa Keiser kutsub
 Noori mehi lipu alla;
 Tema wägew kutsumine
 Tungib üle maa ja mere!
 Keiser kutsub; kuulge mehed!
 Walmistagem sõda wasto;
 Waali, eite, walget särki,
 Küla küürigo kannuksid.
 Keiser kutsub kindlaid mehi,
 Järwa, Arju julgeid poegi,
 Kutsub wapraid Wiru rannast,
 Altagant, Lääne luhast, —
 Kutsub noori mehe poegi
 Igast külast, kihelkonnast
 Lipu alla wõitlemaie,
 Waenlast wastotungimaie!
 Olge rõõmsad, Gesti emad:
 Teie rüpes kantud poead,
 Armu kaisul antud lapsed
 Saawad wahwa Wene wäe
 Wõidumeeste seltsilafeks,
 Suure Keisri käsujalaks;

Kesse wäsimata walwul,
 Isa silmil ööd ja päawad
 Meie pärast muret kannab.
 Soe ja pehme ketta pesa
 Warjab meid kui linnu poegi.
 Kellel feda õnneks antud,
 Õnneks antud, palgaks pandud:
 Isa maa eest wõitlemisel
 Sõas waprad surma leida.
 Wana laulupääwa paistel
 Riitsid juba kandle teeled
 Õnneliku sõa surma,
 Waenu sängil suigumista:
 „Sõuaksin ma sõan surra,
 Sõan surra sõitlemata,
 Waenu rüpen wariseda
 Ilma pifila piinata,
 Ilma koole kurnamista,
 Ilma taudi tapemista!
 Kenam on sõasfa suiguma,
 Alla lipu langemaie,
 Mõega mõllul elu müa,
 Ambu noolila anguda!
 Ei ole tõbe tülitfeda,
 Dhto.põlwe orjamista,

Walusängil walwamista.
 Eða surmal suurem ilu
 Weitseja wermelilla,
 Eðsarfilma ikewada:
 Dh mo weli õiermala
 Langes lausa lahingilla. ""
 Eðalaulu lõpetelles,
 Panen kandle kalmu peale,
 Eðameeste sängi otsa —
 Dõde õlmal kõlksumaie,
 Et kui tõuseb tuule õogu,
 Kandle keel saab kuulutama:
 Siin on sõalaste sängi,
 Wahwa meeste puhkepaita.

